

Hoofdstuk 1

Grieks en Romeins christendom

De vroege kerkleiders hadden over bijna elk onderwerp verschillende opvattingen. De meerderheid van hen geloofde echter minstens de eerste vier eeuwen in universele verzoening. Hun opvattingen zijn natuurlijk niet zo belangrijk als de Schrift zelf, maar velen hebben deze leer in twijfel getrokken door te zeggen: "Als het echt een ware leerstelling is, waarom zijn er dan niet meer Kerken die het vandaag onderwijzen?" Dit boekje geeft antwoord op die vraag. Het laat zien hoe de lering in het begin van de vijfde eeuw in diskrediet kwam als gevolg van religieus-politieke strijd over kwesties die vaak weinig met de lering zelf te maken hadden.

Tot mijn 23ste had ik ook geen idee dat er zelfs maar een andere kijk dan het hellevuur voor de verlorenen bestond. Toen las ik de eerste pagina van een boek dat universele verzoening bepleitte en, geschokt, zou ik het boek nog acht maanden niet aanraken. Maar de schade was aangericht. Nu wist ik dat die zienswijze bestond, en telkens als ik de bijbel opnieuw las, zag ik tientallen passages die het leerden. Mijn ogen waren geopend en ik kon ze niet meer sluiten.

Maar een tijdlang kromp ik elke keer ineen als ik las dat alle dingen onder Zijn voeten werden gelegd, gedefinieerd in termen van "*dingen in de hemel, dingen op aarde en dingen onder de aarde*". Ik huiverde elke keer dat ik las, "*zoals in Adam allen sterven, zo zullen in Christus allen levend gemaakt worden.*" Het deed me elke keer pijn als ik de vergelijking las tussen Adam en Christus in Romeinen 5, waar door één man allen werden veroordeeld, en toch kregen alle mensen door één man de rechtvaardiging van het leven.

Eindelijk pakte ik dat boek (nu niet meer gedrukt) en las het op één avond. Mijn leven veranderde, en in de jaren die volgden, zocht ik elk detail, elk mogelijk bezwaar, en zocht ik de balans tussen de bijbelse uitspraken over goddelijk oordeel en hoe dit paste bij het uiteindelijke herstel van alle dingen.

Als de Bijbel zo duidelijk is in zijn leer van universele verzoening, met Paulus en Johannes in de voorhoede van deze leer, dan zouden we het zeker terug moeten zien in de geschriften van de vroege kerkleiders die

onder hun leer zaten en in latere generaties. . En dat doen we zeker. In feite was het verreweg de meest dominante opvatting, vooral in de Grieks-sprekende kerken van Azië waar Paulus bediende, evenals in de Alexandrijnse Kerk in Egypte, waar Thomas bediende voordat hij naar India ging.

In de eerste decennia was het evangelie in Rome beperkter dan op andere plaatsen. Hoewel velen Grieks verstonden, was het Latijn de overheersende taal, en het duurde langer voordat de Schrift in het Latijn was vertaald. Evenzo hadden de Grieken en Romeinen verschillende belangen. De Grieken, met al hun klassieke beelden die deugd, schoonheid en perfectie probeerden uit te beelden, waren op zoek naar het ideaal: de perfecte man. De Romeinen daarentegen hadden een rijk om te besturen en te controleren, dus waren ze vooral bezig met het nastreven van wet en orde.

En dus beeldden de Romeinse christenen (zoals Lactantius, Tertullianus en Augustinus) Jezus af als de God van Wet en Orde. Hun concept van goddelijke gerechtigheid volgde het Romeinse idee dat om de wet en orde te handhaven en om misdaad of opstand af te schrikken, men de straf moest verhogen tot een onaanvaardbaar niveau. Zo kon men na verloop van tijd terechtgesteld worden voor relatief kleine misdrijven. Dit gebeurt wanneer afschrikking voorrang heeft op gerechtigheid. De crimineel wordt sneller weggegooid door buitensporige straffen.

Aan de andere kant houdt de Bijbelse wet zich bezig met gerechtigheid, gebouwd op het basisprincipe dat de ernst van het oordeel altijd recht evenredig is met de misdaad zelf. Dus als u \$ 100 steelt, bent u uw slachtoffer \$ 200 verschuldigd, niet meer en niet minder. De afschrikkende factor is altijd ondergeschikt aan het vestigen van gerechtigheid, en de crimineel wordt gemakkelijker hersteld door middel van gerechtigheid.

Volgens de Bijbelse wet wordt er pas recht gedaan als alle slachtoffers van onrecht volledig zijn vergoed. In de Romeinse wet wordt "gerechtigheid" niet gedaan totdat de crimineel is gestraft en anderen ervan weerhouden hetzelfde soort misdaad te plegen. En zo schrijft bijvoorbeeld Tertullianus, de christelijke Romeinse advocaat, bitter in 203 na Christus

'Hoe zal ik bewonderen, hoe lachen, hoe verheugd, hoe uitbundig, als ik zoveel koningen zie ... kreunen in de laagste afgrond van de duisternis,

zoveel magistraten die de naam van de Heer vervolgden, vloeibaarder dan ooit tevoren. Ontstoken tegen christenen; zoveel wijze filosofen blozen in woedend vuur. "(de *Spectaculis*, 30)

In hetzelfde jaar (203 n. Chr.) Vluchtte Clemens van Alexandrië voor zijn leven tijdens de vervolging van de Romeinse keizer Severus, nadat hij 13 jaar het hoofd van de kerk in Alexandrië was geweest. In *Stromata*, VII, 26 schrijft hij:

"God doet geen wraak, want wraak is kwaad met kwaad vergelden, en God straft alleen met het oog op het goede."

Nogmaals, in het commentaar op [1 Tim. 4: 9-11](#) , waarin we lezen dat Hij de Redder is van alle mensen, vooral degenen die geloven, schrijft Clement:

'En hoe is Hij de Heiland en Heer, zo niet de Heiland en Heer van allen? Maar Hij is de Heiland van hen die hebben geloofd ... en de Heer van hen die niet hebben geloofd ... want alle dingen zijn geregeld met een uitzicht op de redding van het heelal door de Heer van het heelal, zowel in het algemeen als in het bijzonder ... Maar noodzakelijke correcties, door de goedheid van de grote toezichhoudende rechter, zowel door de begeleidende engelen als door verschillende voorlopige oordelen, of door de Groot en definitief oordeel, dwing flagrante zondaars om zich te bekeren. "

Excuseert u alstublieft zijn lange zinnen, typisch voor die dag. Elke zin die meer dan 15 woorden bevat, wordt tegenwoordig beschouwd als schrijven op universitair niveau. Maar het was toen normaal. Zie ook de zinnen van Paulus, die maar door kunnen gaan!

Clement schreef ook in *Stromata* , VII, 6,

"We zeggen dat het vuur niet het vlees zuivert, maar zondige zielen, niet een allesverslindend vulgair vuur, maar het 'wijze

vuur' zoals we het noemen, het vuur dat 'de ziel doordringt' dat er doorheen gaat."

Nogmaals, schreef Clement in *Ecl. Prof.* , XXV, 4,

"Vuur wordt opgevat als een weldadige en sterke kracht, vernietigt wat laag is, bewaart wat goed is; daarom wordt dit vuur door de profeten 'wijs' genoemd."

Waar haalde Clement dit idee van het "wijze vuur" dat eerder zuivert dan vernietigt? Hij kreeg het zeker niet van de Egyptische cultuur om hem heen. Volgens het boek van Jaques de Goff, *The Birth of Purgatory* , pagina 19 en 20,

'De Egyptische hel was bijzonder indrukwekkend en zeer verfijnd ... Opsluiting en gevangenschap speelden een belangrijke rol. De martelingen waren bloedig, en de bestraffing met vuur was frequent en angstaanjagend ... Als het ging om de topografie van de hel, de Egyptische verbeelding kende geen grenzen ... Tussenliggende fasen van fasen in het buitenaardse proces van zuivering bestonden niet.'

Jaques de Goff informeert ons op pagina 53 ook over het contrast tussen de Egyptische visie op goddelijke straf en die van de vroege christenen,

"Uit het Oude Testament namen Clemens en Origenes het idee dat vuur een goddelijk instrument is, en uit het Nieuwe Testament het idee van de doop met vuur (uit de evangeliën) en het idee van een zuiveringsproef na de dood (van Paulus)."

Er zijn maar weinig christenen die zich realiseren dat de leerstelling van de Kerk van een brandende hel veel dichterbij de Egyptische visie staat dan bij de mening van de vroege Kerk. Het feit dat de Egyptenaren eeuwige marteling onderwezen in zowel de hel als het vagevuur, staat lijnrecht

tegenover de leer van de Kerk in de eerste paar eeuwen. Pas later kwam de Kerk uiteindelijk tot overeenstemming met de Egyptische religieuze leer over dit onderwerp.

Toen Clement in 203 uit Alexandrië vluchtte, verving zijn meest briljante student, Origenes, hem als hoofd van de kerk in Alexandrië. Na Paulus was Origenes de eerste grote theoloog van de kerk, en zijn geschriften waren de meest invloedrijke van zijn tijd. Hoewel hij niet het idee van universele verzoening heeft voortgebracht, is hij tegenwoordig de bekendste universalist aller tijden, simpelweg vanwege de enorme omvang van zijn geschriften en de omvang van zijn invloed. Daarom wordt universele verzoening vaak 'origenisme' genoemd.

Hoofdstuk 2

Origenes van Alexandrië

Origenes van Alexandrië was pas zeventien toen hij het hoofd van de kerk in Alexandrië werd. De vervolging van keizer Severus begon in 202 na Christus, waardoor Clement naar Antiochië vluchtte en waarbij ook de vader van Origenes gevangen werd gezet en uiteindelijk de marteldood stierf. Origenes zelf zou zich ook aan de Romeinse autoriteiten hebben blootgesteld als zijn moeder zijn kleren niet had verborgen, zodat hij het huis niet zou verlaten. Zo heeft ze zijn leven gered.

Toen zijn vader werd geëxecuteerd, werd het familielandgoed door de overheid in beslag genomen en werd het gezin onmiddellijk tot armoede teruggebracht. Maar een rijke dame in Alexandrië nam Origenes in haar huis en zorgde voor hem zodat hij het Woord kon prediken. Maar hij stond erop om in zijn levensonderhoud te voorzien, en daarom opende hij al snel een lagere school.

Een groot aantal niet-christenen stuurde al snel hun kinderen naar zijn school en vroegen hem ook om hen te onderwijzen in religieuze onderwerpen, en al snel had hij veel bekeerlingen tot Christus. Toen Demetrius, de bisschop van Alexandrië, zijn potentieel inzag, benoemde hij hem op de jonge leeftijd van 18 om de grote Catechetische School (hun Bijbelschool) te leiden.

Origenes nam zijn taken heel serieus. Hij stond erop alleen het laagste salaris te ontvangen dat nodig was om in leven te blijven. Hij at weinig en studeerde tot diep in de nacht. In die dagen stond de monnikse soberheid hoog in het vaandel, en daarom werd hij al snel bekend om zijn heiligheid. Zeker, hij was niet alleen een oprechte gelovige, maar hij was ook een "liefhebber", een mooi woord voor een fanatiekeling voor Christus.

Zijn studenten werden geïnspireerd door zijn onbevreesdheid, en velen van hen werden gemarteld door de Romeinse autoriteiten. Origenes ging naar de plaats van hun executie om hen aan te moedigen in het geloof. Maar zijn buitensporige enthousiasme voor Christus bracht hem (ongeveer 206 n. Chr.) Ertoe zichzelf te ontmannen, door Jezus 'woorden

in [Matt. 19:12](#) een beetje te letterlijk. De bisschop applaudisseerde hem eerst, maar veroordeelde later zo'n daad - en terecht.

In 213 bezocht Origenes Rome voor een korte tijd, en ging toen naar Arabië op uitnodiging van enkele van de bedoeïenenstammen die om christelijk onderwijs vroegen. Hij keerde terug naar Alexandrië in 216 rond de tijd dat de Romeinse keizer veel van de burgers afslachtte omdat sommigen hem hadden uitgelachen. Origenes verhuisde vervolgens naar Caesarea in Palestina, waar de bisschoppen hem overhaalden om de Schrift in het openbaar uiteen te zetten. Ze wijdden hem echter niet formeel, en dit werd een probleem voor Demetrius, de bisschop in Alexandrië, die inmiddels jaloers werd op Origenes 'talent en populariteit.

Demetrius schreef aan Alexander, bisschop van Jeruzalem, en aan Theocristus, bisschop van Caesarea, waarin hij klaagde dat ze een niet-geordende predikant toestonden om het volk te onderwijzen. Ze schreven terug dat deze praktijk in het verleden meerdere keren was gesanctioneerd. Demetrius was ontevreden en stuurde een brief naar Origenes, waarin hij hem beval onmiddellijk naar Alexandrië terug te keren. Hij gehoorzaamde nederig en hervatte zijn positie als hoofd van de school.

Ongeveer vijf of zes jaar later ontving Origenes een uitnodigingsbrief van Mammaea, de moeder van Alexander, de Romeinse keizer zelf. Ze woonde in Antiochië en nodigde hem uit om daar les te geven - en stuurde zelfs een volledige militaire escorte voor hem. Daar kon bisschop Demetrius weinig aan doen! Na zijn verblijf in Antiochië, toen hij door Palestina trok, wijdden de bisschoppen hem daar tot presbyter.

Demetrius had een hekel aan het feit dat deze bisschoppen hem in feite hadden omzeild, en daarom verklaarde hij Origenes ongeschikt voor het priesterschap op grond van het feit dat hij een self-made eunuch was. Zijn positie was gebaseerd op de wet van het oudtestamentische priesterschap in [Lev. 21:20](#). Hier is het bewijs dat zelfs in de derde eeuw het priesterschap van de kerk al terugviel naar de vereisten van het levitische priesterschap in plaats van naar Melchizedek zoals vastgesteld door Christus.

Tegen die tijd had Origenes een aantal boeken en commentaren geschreven, die over de Griekssprekende wereld werden verspreid,

waardoor hij een van de bekendste bijbelleraren van die tijd was. Ondertussen maakte Demetrius het hem ondanks zijn nederige onderwerping moeilijk, en het duurde niet lang voordat hij besloot zich in 231 in Palestina terug te trekken, waar hij door de bisschoppen aldaar hartelijk werd ontvangen.

Demetrius verzamelde echter alle bisschoppen van Egypte om Origenes te veroordelen, maar de bisschoppen ontnamen hem alleen zijn ambt en onderwijspositie aan de School in Alexandrië. Demetrius werd nog bozer en riep op tot een ander concilie (232 n.Chr.), Waarbij alleen die bisschoppen werden uitgenodigd die het met hem eens waren of die gemanipuleerd konden worden. Zo slaagde Demetrius erin Origenes van de Kerk te excommuniceren.

In het Oosten negeerden de bisschoppen deze excommunicatie en verwelkomden Origenes vrijelijk, maar in het Westen, vooral in Rome, was het een andere zaak. De Romeinse geest was meer geïnteresseerd in wet en orde dan in gerechtigheid, en voor hen was Origenes nu een niet-christelijke rebel. Het was niet voor een van de leringen van Origenes dat hij werd veroordeeld en geëxcommuniceerd, maar eerder om de trots te bevredigen van een vleselijk ingestelde bisschop die aanstoot nam aan zijn medebisschoppen in Palestina voor het eren van een man die een grotere populariteit had verworven dan hijzelf.

Bisschop Demetrius stierf kort daarna, maar de schade was al aangericht. De volgende bisschoppen van Alexandrië respecteerden het excommunicatiedecreet en probeerden het niet terug te draaien. Ondertussen bleef Origenes zijn commentaren in Palestina schrijven totdat een nieuwe Romeinse keizer aan de macht kwam, Maximin genaamd (235 n.Chr.). Hij begon een nieuwe ronde van vervolging van kerkleiders, waardoor Origenes ondergedoken was en later naar Athene verhuisde.

Hij bleef reizen en lesgeven op uitnodiging van verschillende bisschoppen, en correspondeerde zelfs met de eerste (geheime) christelijke keizer, Philip, die regeerde van 244-249. Philip werd in de strijd gedood door Decius, die vervolgens in 250 de volgende keizer werd. Misschien daarom werd Origenes gearresteerd en enige tijd gemarteld met het gevaar levend verbrand te worden. Origenes was trouw aan zijn eigen principes en

ontkende het geloof niet. Toen Decius in 251 stierf, lieten zijn kwelgeesten hem "ontsnappen".

Origenes stierf twee jaar later in de stad Tyrus (253 n.Chr.). Hoewel hij de bekendste universalist van de vroege kerk is geworden, is dit alleen omdat hij de meest productieve schrijver en de meest invloedrijke theoloog van zijn tijd was. Benadrukt moet echter worden dat hij geen van de Grieks sprekende bisschoppen hoefde te overtuigen dat God de hele mensheid zou redden. Deze leerstelling was niet eens een probleem, omdat ze allemaal aannamen dat het waar was. Als het als ketterij was beschouwd, zouden ze hem hebben afgewezen en geëxcommuniceerd omdat hij het had onderwezen.

Ik ben in detail ingegaan op het leven van Origenes, want anderhalve eeuw later, in 400 na Christus, zou Origenes opnieuw het centrum van controverse worden die de leringen van het universalisme zelf in diskrediet bracht. Nogmaals, het had weinig of niets te maken met de leringen zelf; het had alles te maken met persoonlijkheidsconflicten en een politieke strijd tussen bisschoppen.

Maar dit alles vond plaats na de Gouden Eeuw van Universalisme in de vierde eeuw, waarin deze leer haar hoogtepunt bereikte door Gregorius van Nazianzen en Gregorius van Nyassa. In de inleiding op de geschriften van Gregory Thaumaturgus ("Wonderwerker"), bisschop van Caesarea in de derde eeuw, The Ante-Nicene Fathers , Vol. VI, pagina 3 zegt,

'Alexandrië blijft het hoofd van de christelijke leer ... We hebben de continuïteit van de grote Alexandrijnse school al opgemerkt; hoe deze ontstond, en hoe Pantaenus Clemens verwekte, en Clemens Origenes. Dus Origenes verwekte Gregory, en zo heeft de Heer dat gedaan. zorgde voor de geestelijke generatie van de kerkleraren, leeftijd na eeuw, vanaf het begin. Echt, de Heer gaf aan Origenes een heilig zaad, beter dan natuurlijke zonen en dochters. '

Hoofdstuk 3

De gouden eeuw van universalisme

Toen Origenes in 231 na Christus naar Caesarea ging, waren er twee broers uit een rijke familie in Neocaesarea in Pontus die vijf jaar onder hem kwamen studeren. Het waren Gregory (later Thaumaturgus, "Wonder Worker" genoemd) en zijn broer Athenodorus. Origenes gaf hen een diepe liefde voor de Schrift, en zij waren waarschijnlijk de eersten die de leringen van Origenes introduceerden in die noordelijke provincie van wat nu Turkije is.

Gregory's *Panagyric over Origenes* werd geschreven ter gelegenheid van hun afscheid. Een Panagyric is een toespraak van uitbundige lof, geschreven voor een festival of speciale dag. Volgens Hosea Ballou's The Ancient History of Universalism, p. 130, geschreven in 1829, "werd hij gerekend tot de meest vooraanstaande bisschoppen van die tijd".

Origenes had ook zijn critici, maar het opmerkelijke is dat ze zijn leer over universalisme nooit hebben betwist! Maar toen de kerkleiders minder christelijk werden in hun houding en starre en pompeuze in hun blijk van religie, begon hun hartstocht voor geschillen het stadium van waanzin te bereiken. Hosea Ballou zegt op pagina 133,

"In één woord, zo universeel was de hartstocht voor afkeuring, dat nauwelijks een individu van eminentie aan de bestraffing van een of andere kant ontsnapte."

Ballou maakt het punt op pagina 147,

'Gedurende de lange periode van bijna anderhalve eeuw ... is er geen enkele aanwijzing gevonden dat het universalisme van Origenes in de kerk enige aanstoot gaf, ondanks zijn geschriften, ondertussen zeer kritisch werd onderzocht en vaak op andere punten werd aangevallen. (...) Zelfs de weinigen die zijn naam met vernedering behandelden en verschillende delen van zijn leer bitter bekritiseerden, gingen

uniform, in stilte, over het prominente principe van universele redding. '

Methodius, bisschop van Tyrus, is een goed voorbeeld, aangezien Origenes in zijn stad was gestorven en daar ongetwijfeld werd begraven. Methodius viel zijn leer aan dat bij de opstanding de doden niet zullen opstaan met fysieke lichamen maar als spirituele wezens. Hij viel de leer van Origenes aan dat de heks van Endor Samuël zelf had grootgebracht. Hij viel de leer van Origenes aan dat de heiligen in de eeuwigheid engelen zouden worden en dat alle menselijke zielen in het begin waren geschapen en dus al bestonden voordat ze op aarde werden geboren. Maar, zoals Ballou opmerkt, " *in al zijn zoektocht naar dwalingen ontsnapte het universalisme zonder afkeuring* " (p. 150).

Peter, een latere bisschop van Alexandrië, hekelde Origenes omdat hij een schismaticus was (die verdeeldheid veroorzaakte), alleen omdat hij uiteindelijk een dominante en vleselijk ingestelde bisschop achterliet om in Caesarea te wonen, waar hij goed werd behandeld.

Ondertussen werd Origenes enorm bewonderd door de overgrote meerderheid van de kerkleiders in de derde en vierde eeuw, waaronder Eusebius, bisschop van Caesarea, die verreweg de meest geleerde van alle kerkleiders van zijn tijd was. Zijn kerkgeschiedenis is de eerste in zijn soort, na het boek Handelingen zelf, waarin de geschiedenis van de kerk tot aan de vierde eeuw wordt opgetekend.

In de vierde eeuw leerden enkele van de grootste mannen van de kerk openlijk dat alle mensen gered zouden worden, sommigen door vandaag in Christus te geloven en anderen door middel van oordelen in het hiernamaals. Hosea Ballou zegt op pagina 166,

'... dat de leer van universeel herstel in de kerk als noch ketters, noch zelfs maar impopulair werd beschouwd; en dat de standaard van orthodoxie, voor zover het dat specifieke punt betrof, toen verondersteld werd alleen een geloof in de toekomst te vereisen straf.
"

Daarom kan worden gezien dat mijn eigen leer over dit onderwerp in de derde en vierde eeuw als orthodox zou zijn beschouwd, hoewel ik ongetwijfeld op veel andere punten zou zijn aangevallen - zoals iedereen. Niemand leerde in die dagen dat ongelovigen gered zouden worden zonder oordelen die "vuur" worden genoemd.

Universalisme wordt tegenwoordig vaak gedefinieerd door het idee van verlossing zonder oordeel of verantwoording; maar daarom heb ik een onderscheid gemaakt tussen Universalisme en Herstel. Mijn leer over herstelling komt dicht in de buurt van het type universalisme dat in de eerste eeuwen van de kerk werd onderwezen. Het enige verschil is dat de enige "kwellend" die in de wet is toegestaan, een maximum van veertig slagen is, terwijl ze de neiging hadden om in meer letterlijke termen aan het "vuur" te denken. We zijn het er echter over eens dat de brand tijdelijk was.

Novatianus van Rome (ongeveer 250 na Christus) schreef dat in zijn De Regula Fidei , IV

'(...) de zogenaamde toorn en verontwaardiging van de Heer zijn niet zulke hartstochten die die namen in de mens dragen; maar dat het werken van de goddelijke geest zijn die uitsluitend op onze zuivering zijn gericht . '

Hier is dan tenminste één Latijnse vader die het eens was met de Griekse kerkvaders.

Gregorius van Nazianzen, bisschop van Constantinopel (325-390 n.Chr.), Stelde samen met zijn goede vriend Basil een verzameling geschriften van Origenes samen, genaamd *Philokalia* , "Liefde voor het *schone* ". Gregory stond bekend als een van de vier oosterse doktoren van de kerk. Gregory schreef in Orat . XXXIX, 19 over de poel van vuur:

'Deze (afvalligen) mogen, als ze willen, onze weg gaan, die inderdaad in die van Christus is; maar zo niet, laten ze dan hun eigen weg gaan. Op een andere plaats zullen ze misschien met vuur worden gedoopt, die laatste doop, die niet alleen zeer pijnlijk is, maar ook volhardend; dat als het ware hooi opeet, alle verontreinigde materie, en alle ijdelheid en ondeugd verteert. '

Robert Payne schrijft over Gregory op pagina 179 van zijn boek, The Fathers of the Eastern Church ,

'Van alle kerkvaders was hij de enige die na zijn dood de titel' theoloog 'kreeg, die tot die tijd voorbehouden was aan een apostel - Johannes van Patmos.'

Gregory's vriend Basil (bekend als "de vader van de kloosterbeweging") had een broer die ook Gregory heette, die de bisschop werd van Nyassa, een stad in Cappadocië. Na Origenes heeft deze Gregorius ons de grootste schat aan geschriften over universeel herstel nagelaten. In zijn commentaar op [1 Cor. 15:28](#) , waar gezegd wordt dat alle dingen onder Zijn voeten worden gelegd en God "alles met allen" zal worden, lezen we Gregory's opmerkingen:

'Dus begin ik met de vraag wat de waarheid is die de goddelijke apostel in deze passage wil overbrengen? Dit is het. Na verloop van tijd zal het kwaad overgaan in niet-bestaan; het zal volkomen verdwijnen uit het rijk van het bestaan. Goddelijk en niet-samengesteld goedheid zal elk rationeel schepsel in zichzelf omvatten; geen enkel wezen dat door God is geschapen, zal het koninkrijk van God niet bereiken. Het kwaad dat nu in alles aanwezig is, zal worden verteerd als een onedel metaal dat wordt gesmolten door de zuiverende vlam. God zal zijn zoals het was in het begin voordat het ooit een vermenging van kwaad had ontvangen. '

Door specifiek commentaar te leveren op de zin dat God "alles met allen" zal zijn, zegt hij dat " God duidelijk alleen 'in alles' zal zijn als er geen spoor van kwaad in iets te vinden is. Want God kan niet zijn in wat kwaad is. . "

Robert Payne's The Fathers of the Eastern Church , pp. 168, 169, zegt over deze Gregory:

'Van de drie Cappadocische Vaders is Gregorius van Nyassa degene die het dichtst bij ons staat, de minst trotse, de meest

subtiële, degene die het meest toegewijd is aan de grootsheid van de mens. Dat vreemde, eenvoudige, gelukkige, ongelukkige, intelligente en door God gekwelde de mens was bezeten door engelen ... In het oosterse christendom volgt zijn grote catechismus onmiddellijk op de eerste beginselen van Origenes. Dit waren de twee baanbrekende werken, nauw geweven, verbazingwekkend helder, definitief. . . Athanasius was de hamer, Basil de strenge commandant, Gregorius van Nazianzus de gekwelde zanger, en het werd aan Gregorius van Nyassa overgelaten om de man te zijn die met Christus betoverd was. . . Vierhonderd jaar na zijn dood, tijdens de Zevende Algemene Raad die in 787 werd gehouden, verleenden de verzamelde prinsen van de Kerk hem een titel die in hun ogen alle andere titels die aan mannen werden toegekend overtrof; hij werd 'Vader der Vaders' genoemd. "

Hoofdstuk 4

The Rising Controversy

Hoewel Origenes een van de meest invloedrijke theologen van de derde en vierde eeuw was, is het niet meer dan normaal dat hij ook vijanden had die zich verzetten tegen verschillende dingen die hij had onderwezen. En inderdaad, wanneer iemand het op zich neemt om uit te leggen over een breed scala aan Bijbelse onderwerpen, zullen er altijd enkelen zijn die beledigd zijn door elk nieuw onderwerp dat wordt behandeld.

In het boek Hoe een bisschop te zijn zonder religieus te zijn, geeft Charles Merrill Smith de raad aan christelijke predikanten om af te zien van het onderwijzen van leerstellingen, omdat dit de mensen alleen maar in fracties zal verdelen en de kerk voortdurend zal opsplitsen. Dit advies is door velen opgevolgd, resulterend in grotere eenheid ten koste van de kennis van de Schrift. Mijn advies daarentegen is om zowel de vrucht van de Geest als bijbelkennis te ontwikkelen, want dit is het ware pad naar eenheid zonder de waarheid op te offeren. Boze en wraakzuchtige mensen moeten altijd eenheid met geweld afdwingen, ongeacht hoeveel ze onderwijzen; terwijl Christus-achtige mannen eenheid bereiken door liefde, vriendelijkheid en nederigheid.

De vierde eeuw liep ten einde en de grote Universalisten van die tijd stierven en rustten in vrede. Helaas hadden veel christelijke bisschoppen te weinig tijd besteed aan het cultiveren van de vruchten van de Geest en te veel tijd aan het vergaren van geld en macht. Gedurende het grootste deel van de vierde eeuw bracht de Ariaanse controverse over de vraag of Christus al dan niet een geschapen wezen was, de praktijk teweeg om kerkvergaderingen te houden om over waarheid en ketterij te beslissen door de redenering van het menselijke denken. De "ketteren" werden net zo slecht behandeld als de Romeinse keizers christenen hadden behandeld in de hoogtijdagen van hun vervolgingen.

De mening van de grote Gregory Nazianzen, bisschop van Constantinopel, genaamd 'The Theologian', is opgetekend op pagina 178, 179 van Ballou's The Ancient History of Universalism ,

'Hij veroordeelde de gevangenschap van de ijverige dwepers op leerstellige punten. De frequente concilies die toen de vrede van de kerk verstoorden, verklaarde hij dat hij er bang voor was, omdat hij nog nooit het einde had gezien van een die gelukkig en aangenaam was, of die het kwaad niet eerder deed toenemen dan verminderen. '

Deze Gregory stierf in 390. De andere Gregory, bisschop van Nyassa (de broer van Basil), stierf in 394 of 395 nabij de leeftijd van zestig. Didymus de Blinde, die blind was geworden op de leeftijd van vijf, maar toch opklom tot president van de grote catechetische school in Alexandrië (die post Origenes ook een eeuw eerder had gehouden), stierf ook in 395 tegen de leeftijd van negentig. Titus, bisschop van Bostra, was al enige tijd eerder overleden.

Er waren in die dagen nieuwe rijzende sterren in de kerk. De geleerde, hoewel bitter wraakzuchtige Hiëronymus, bisschop van Bethlehem, was een groot taalkundige en vertaler van brieven en Schrift. John Crysostom, de redenaar-bisschop van Constantinopel, leefde tot 407. En tenslotte bekeerde Augustinus zich in het Westen van het manicheanisme in 388 tot het christendom en werd hij al snel tot bisschop van Hippo, nabij Carthago in Noord-Afrika, geordend. Hij leefde tot 430.

Met de verdrijving van de Arianen (de volgelingen van Arius) in de vierde eeuw, die de Drie-eenheid hadden ontkend, had de Kerk nu de tijd om andere ketterijen te zoeken om te overwinnen. Net als de moderne wereldoorlogen, die klein en plaatselijk beginnen en vervolgens groeien naarmate elke partij aanhang wint, begon de universalistische controverse ook klein in het jaar 391.

In dat jaar bezocht Epiphanius, bisschop van Cyprus, Jeruzalem, waar John bisschop was. John was een bewonderaar van Origenes, maar Epiphanius was sterk gekant tegen de leer van Origenes. Uit beleefdheid nodigde John Epiphanius uit om de kerk in Jeruzalem toe te spreken. Epiphanius maakte echter van de gelegenheid gebruik om Origenes aan te vallen en verweet Johannes dat hij ketterij in zijn midden toeliet. Toen deze prediking doorging, stuurde Johannes zijn aartsdiaken naar de hele kerk om hem te verzoeken deze aanval te staken. Na de bijeenkomst gingen de verhitte

discussies verder, voornamelijk rond Origenes 'overtuiging dat de opstanding niet lichamelijk was.

Een paar jaar later kwam Epiphanius opnieuw naar Jeruzalem, maar verbleef hij in een klooster 20 mijl naar het westen. In die tijd arriveerde Hiëronymus 'broer, Paulinianus, voor zaken in Bethlehem. Epiphanius beval hem te worden gegrepen, vastgebonden en de mond gesnoerd, en wijdde hem vervolgens met geweld tot diaken - een praktijk die in die dagen niet zonder precedent was.

Toen hij zag dat Epiphanius buiten zijn jurisdictie viel, was dit beledigend voor John, die boos klaagde over deze schending van het protocol. Bedenk dat dit dezelfde klacht was die door de Alexandrijnse bisschop werd ingediend toen de bisschoppen van Caesarea Origenes hadden gewijd. Johannes dreigde met het schrijven van klachtenbrieven aan alle kerken, en dit nieuws bereikte de oren van Epiphanius, die tegen die tijd naar Cyprus was teruggekeerd.

Epiphanius antwoordde dat Johns klacht niet echt ging over deze schending van het protocol, maar over het Origenistische geschil. In 394 publiceerde hij de eerste afkeuring over Universalisme die we hebben vastgelegd. Ballou schrijft hierover op pagina 215,

'We hebben gezegd dat in deze passage de eerste afkeuring voorkomt die in de hele oudheid te vinden is tegen de leer van het universalisme. We moeten echter opmerken dat zelfs hier de afkeuring, zoals de lezer kan waarnemen, niet op de leer van de redding van de hele mensheid, maar op die van de redding van de duivel. '

Epiphanius stuurde zijn brief niet alleen naar Johannes maar ook naar de andere bisschoppen in Palestina, die dienden om hen in tegengestelde kampen te verdelen. Het belangrijkste resultaat was misschien dat Hiëronymus van Bethlehem de kant van Epiphanius koos, hoewel hij tot die tijd duidelijk de redding van de hele mensheid had onderwezen in zijn commentaar op Efeziërs en in andere werken. Hiëronymus wilde echter de wijding ondersteunen van zijn broer, Paulinianus, die door Epiphanius (met geweld) was gewijd. Dus trok hij zich terug uit de gemeenschap van

Johannes van Jeruzalem en vertaalde in feite de brief van Epiphanius in het Latijn om de circulatie ervan te vergroten.

Dit veroorzaakte op zijn beurt een openlijke breuk met Jerome's oude vriend en geleerde, Rufinus, met wie hij de werken van Origenes had bestudeerd onder de voogdij van Gregory Nazianzen in Constantinopel, evenals onder Didymus de Blinde in Alexandrië. Zo breidde de orgenistische oorlog zich uit.

Het duurde niet lang voordat het nieuws van de oorlog Alexandrië bereikte. Isidorus, de bejaarde beschermheer van Origenes daar, betrad al snel het strijdtoneel met een bemoedigende brief aan zijn broeders in Palestina. Vervolgens droeg hij brieven van zijn aartsbisschop, Theophilus, naar zowel John als Jerome. Twee maanden later ging Theophilus zelf naar Palestina om zijn gewicht aan het geschil te verlenen en zijn invloed in Palestina uit te breiden.

Isidorus ontdekte dat zijn oude vrienden in Bethlehem zich tegen Origenes hadden gekeerd, en daarom koos hij de kant van John van Jeruzalem. Toch concentreerden de meeste origenistische geschillen zich in deze tijd rond de opvattingen van de theoloog over het voorbestaan, de Drie-eenheid, het opstandingslichaam en de redding van de duivel en zijn engelen.

Ondertussen verzoenen Rufinus en Jerome hun meningsverschillen en beloofden ze zich te onthouden van aanvallen op elkaar. Daarna zeilde Rufinus naar Rome, waar hij een Latijnse vertaling van Origenes' *Of Principles* publiceerde. Hij nam ook het op zich om bepaalde uitspraken van Origenes te veranderen of weg te laten waarvan hij wist dat ze beledigend zouden zijn, en beweerde later dat deze passages waren toegevoegd of gecorrumpeerd door ketters.

Maar daar stopte hij niet. Hij zinspeelde op een naamloze "volleerde broer" (dwz Hiëronymus) die ook grote bewondering had voor Origenes, en wees op zijn tegenstrijdigheid doordat hij nu Origenes lasterde. Natuurlijk kon Hiëronymus het niet laten om daarop te antwoorden, en al snel was de breuk erger dan ooit, twee grote geleerden in een openbare vete, die elk wezen op de tegenstrijdigheden van de ander.

Deze breuk tussen Hiëronymus en Rufinus verruimde vooral de lokale controverse tot een grootschalige oorlog binnen de christelijke kerk.

Hoofdstuk 5

Hoe universalisme ketterij werd

Toen Theophilus van Alexandrië voor het eerst betrokken raakte bij de Origenistische controverse, koos hij de kant van Johannes van Jeruzalem. Maar Hiëronymus stuurde hem vleierende brieven en won al snel zijn steun voor Epiphanius. Zoals Hosea Ballou op pagina 226 schrijft: *' Maar wat geen enkele overreding kon bewerkstelligen, werden eigenbelang en wraak snel volbracht .'*

Theophilus was al verwickeld in een intern geschil binnen de gelederen van de Nitrische monniken langs de rivier de Nijl. De meerderheid van hen hield van Origenes, maar de kleinere groep haatte hem, simpelweg omdat hij zich tegen hun leerstelling had verzet dat God een lichaam had als dat van een man. Ze raakten al snel ontstoken toen Theophilus een verhandeling schreef waarin hij het met Origenes eens was dat God een geest was en geen lichaam bezat. Deze "antropomorfieten" (zoals ze door de theologen worden genoemd) gingen naar Alexandrië met de bedoeling Theophilus te vermoorden, maar Theophilus liet hen denken dat hij "het licht had gezien" en het met hen eens was. Hij beloofde zelfs de werken van Origenes te veroordelen. Dit stelde hen tevreden, en ze gingen terug naar hun woestijnwoningen.

Ondertussen weigerde de bejaarde Isidorus, die opzichter was van het armenhuis van de Alexandrijnse Kerk, Theophilus 'plotselinge verandering van leer goed te keuren. Rond die tijd schonk een rijke weduwe een grote som geld aan Isidorus - op voorwaarde dat Theophilus niet over deze schenking werd ingelicht. Ze wilde dat het geld zou worden gebruikt om in de behoeften van arme vrouwen te voorzien, in plaats van te worden besteed aan Theophilus 'andere bouwprojecten.

Theophilus hoorde er al snel van en werd woedend. Hij verbande Isidorus met valse beschuldigingen. Isidorus ging op zoek naar een toevluchtsoord onder de Nitrische monniken die origenisten waren en die met hem geloofden dat God een geest was ([Johannes 4:24](#)). Theophilus stuurde toen troepen om de monniken binnen te vallen, hun kloosters in brand te steken en degenen te martelen die weigerden Isidorus in handen te geven. Dit veroorzaakte grote verontwaardiging en afschuw onder de christenen in Alexandrië, die de monniken enorm vereerden als heilige

mannen. De bewonderaars van Origenes ontvluchtten onmiddellijk de jurisdictie van de bloeddorstige bisschop, de meesten van hen gingen noordwaarts naar Scythopolis, ongeveer zeventig mijl ten noorden van Jeruzalem.

Omdat Isidorus een groot bewonderaar van Origenes was, koos Theophilus de kant van Hiëronymus en Epiphanius in dat geschil, riep hij haastig een synode van zijn bisschoppen uit en vaardigde het eerste officiële decreet van zijn soort uit waarin Origenes en iedereen die zijn werken goedkeurde, werd veroordeeld. Dit gebeurde in 399 n.Chr. Hosea Ballou schrijft op pagina 230:

'Groot waren de wederzijdse felicitaties van Theophilus, Epiphanius en Hiëronymus met deze beslissende maatregelen. Ze lieten elkaar in hun bombastische brieven weten dat de slang van het Origenisme nu door het evangelische zwaard was doorgesneden en van zijn ingewanden ontdaan, dat de gastheer van Amalek was, vernietigd, en de banier van het kruis opgericht op de altaren van de Alexandrijnse kerk, nieuwe paus, die Siricius in Rome was opgevolgd, verheugde de talrijke aanhangers van Hiëronymus in die stad onmiddellijk door een decreet uit te vaardigen [400 n.Chr.] dat door het hele Westen werd ontvangen en waarin de werken van Origenes werden veroordeeld; en Epiphanius riep kort daarna een synode bijeen van zijn bisschoppen in Cyprus, en kreeg van hen een soortgelijke straf. "

Wat misschien wel het meest opmerkelijk is, is dat deze decreten Origenes veroordeelden, niet vanwege zijn leer over de redding van de hele mensheid, maar vanwege zijn andere leerstellingen, waaronder natuurlijk zijn leer dat de duivel uiteindelijk gered zou worden. Er waren in die tijd velen in de kerk die de redding van de hele mensheid bleven prediken zonder enige beperking van deze anti-origenistische synodes.

Zelfs Johannes van Jeruzalem werd geïntimideerd door Theophilus en ontdekte in zichzelf een openbaring dat de andere kant toch gelijk had. Maar in Constantinopel was John Crysostom een bisschop die zowel de integriteit als de macht had om zich tegen Theophilus te verzetten.

Tachtig van de Nitrische monniken ontsnapten en begaven zich naar Constantinopel om een beroep te doen op Johannes Chrysostomos. John was geschokt en tot tranen teruggebracht toen hij hen in hun droevige toestand zag en hun verhaal hoorde. Kerkhistorici hebben hele boeken geschreven waarin dit verschrikkelijke hoofdstuk in de kerkgeschiedenis wordt beschreven. Theophilus erin geslaagd het afzetten van John Chrysostom en het verzenden van deze oudere heilige in ballingschap, intimiderend hem tot zijn dood in 407 AD. De beschuldigingen tegen John werden vrolijk in het Latijn vertaald door Jerome die "*verloren alle gevoel van fatsoen en waarachtigheid*" (Hans von Campenhausen, De kerkvaders van de Latijnse Kerk, p.178).

Maar vanwege deze decreten worden we nu verondersteld te geloven dat universele verzoening ketterij is. We worden verondersteld de decreten van goddeloze mannen in de kerk na te leven op grond van hun positie als bisschop of aartsbisschop, ongeacht hun persoonlijke karakter. Het spijt me, maar ik heb niet zo'n respect voor goddeloze mensen dat ik hen zou toestaan de waarheid van de Schrift te interpreteren en vast te stellen. De profeten van het Oude Testament leden in hun tijd door de handen van de hogepriesters; en het was niet anders een paar eeuwen na het nieuwtestamentische tijdperk.

De bisschoppen van de kerk vonden het nodig om Origenes opnieuw te veroordelen tijdens de Vijfde Algemene Raad in 553 na Christus, die slechts door 148 bisschoppen werd bijgewoond. Toch werd er niets specifiek gezegd over Origenes' geloof met betrekking tot de redding van alle mensen. Het werd aan keizer Justinianus (527-565 n.Chr.) Overgelaten om dit geloof in Anathema IX te veroordelen, waar stond:

"Als iemand zegt of denkt dat de bestraffing van demonen en goddeloze mensen slechts tijdelijk is, en ooit een einde zal hebben, en dat er een herstel zal plaatsvinden van demonen en van goddeloze mensen, laat hem dan een gruwel zijn."

Dit schijnt het eerste officiële decreet te zijn geweest dat het herstel van alle mensen veroordeelde, en het werd gedaan, niet door de kerk, maar door een Romeinse keizer die deelnam aan de kerkraad. Ironisch genoeg prees hetzelfde Concilie Gregorius van Nyassa, die geloofde dat niet alleen

alle mensen maar ook alle engelen gered zouden worden. Dat is het inconsequente karakter van de decreten van de Kerkraad.

Een andere kerkraad in 692 veroordeelde Origenes opnieuw voor zijn overtuiging dat de duivel uiteindelijk gered zou worden. Na deze tijd ging de kerk een periode van "donkere eeuwen" binnen, die historici omschrijven als "de gouden eeuw van diepe onwetendheid". Het licht van Gods Woord scheen niet weer helder tot de tijd van de protestantse Reformatie in de 16e eeuw, die grotendeels plaatsvond vanwege de uitvinding van de drukpers, die de Schrift naar het gewone volk bracht. Evenzo werden door de inspanningen van vertaler, John Wycliffe, die Schriftgedeelten *in hun eigen taal* aan het gewone volk gebracht.

In het huidige licht van de Schrift, in combinatie met enige historische kennis over hoe deze grote leer van Herstel verloren is gegaan, hebben we de gelegenheid om waarheid te zien die eeuwenlang door gewetenloze mannen in de vroege Kerk is begraven. In het jaar 2000 bracht paus Johannes Paulus II een onverklaarbare maar formele verontschuldiging uit voor de daden van enkele van zijn ijverige volgelingen in de afgelopen eeuwen. Mag ik suggereren dat de kerk zich ook verontschuldigt voor de daden van Epiphanius, Jerome en vooral Theophilus van Alexandrië?

Degenen onder ons die in universele verzoening geloven, hebben veel precedent in de leer van de grote vroege kerkleiders. Hun leringen gingen verloren door de politieke strijd van gewetenloze, jaloerse en bittere mannen die bisschoppen van de kerk waren, maar geen echte bisschoppen in de ogen van God. De duidelijke geschiedenis is geschreven door historici, als iemand de tijd wil nemen om kerkgeschiedenis te bestuderen.

De geschiedenis van de kerk zelf bewijst niet dat de leerstelling waar is. Maar het laat ons zien hoe deze leer verloren ging en waarom de meerderheid van de kerkelijke theologen in latere jaren de alternatieve leerstellingen van een martelende en eeuwige hel voor de overgrote meerderheid van de mensheid onderwezen. Om deze reden is deze korte kerkgeschiedenis nuttig, want het plaatst de leer van universele verzoening in de juiste context.

De auteur is: Dr. Stephen E. Jones